

Järle Byablad

NR 4 DECEMBER 1989

Tryckt i Örebro

ARGÅNG 15

GRÅSPARVEN

Gråsparven är en sällsynt fågel.
Den döljer sig
som ax i åker.
De gyllenbruna fjädrarna,
lika efter sökta som gatstenar.
Den har ett stort projekt på gång:
leva en dag till och en natt till
och en dag till ...

Werner Aspenström

GOOD JUL

ÖNSKAR

REDAKTIONEN

JÄRLE BYAFRITIDS - ÖPPET FÖR ALLA

Sedan ett år tillbaka håller Järle Fritids till i Stationens lokaler. Tidigare var de tillsammans med dagis i "dagishuset", men det stora barnantalet gjorde att fritids flyttade sin verksamhet till stationen.

Järle Byablad besökte fritids för några dagar sedan för att "kolla" in läget, och i köket mötte vi "fritidsfröken" Kerstin Victorin som med glädje berättade om verksamheten:

För närvarande är 11 skolbarn inskrivna på fritids, varav 6 st pojkar och 5 st flickor.

-Vi trivs bra i lokalerna och de räcker till för oss, särskilt om man räknar med magasinet, där vi kan spela landbandy, pingis etc.

Sammansättningen av skolbarn gör att det gärna bildas 2 grupper av barn, en med pojkar och en med flickor. Pojkarna vill gärna spela landbandy, pingis och göra typiska pojklekar, medan flickorna hellre vill vara inne och pyssla eller spela teater.

-Känns det inte ensamt att vara själv på en arbetsplats?

-Det är inte så farligt med ensamheten, men ibland skulle man vilja ha någon att dela sina tankar och ideer med. Nu får vi ut elever från

Förskoleseminarium som praktiserar här, så viss del av terminen är vi två som arbetar här.

-Det som jag upplever som "jobbigast" med att arbeta själv är att uppleva att jag inte "räcker till", och då speciellt med tanke på den sammansättning av skolbarn som är. En pojkgrupp och en flickgrupp, det är svårt att sysselsätta båda grupperna samtidigt, men hittills har det gått bra.

MÅLSÄTTNING

-Min målsättning är, fortsätter Kerstin, att Järle fritids skall vara ett öppet hus för alla barn som bor i Järle. Inte bara de barn som är inskrivna får komma utan alla barn är välkomna.

Visst är det vissa saker som endast de inskrivna deltar i som tex. mellanmål, teater och andra specifika sysslor, men f.ö. är det öppet för alla.

Jag tror det är viktigt att barnen får känna sig hemma i vårt samhälle och detta måste de få uppleva redan under sin skoltid, Vi kan inte stänga ute barn från fritidsgemenskap bara för att de inte är inskrivna på fritids.

Vi närmar oss slutet av vårt samtal och in ruser det några glada skolbarn som gärna berättar om hur bra de trivs på sitt fritids och när jag tar fram min kamera ställer de gärna upp för ett foto.

Mats

Om vi tänkt på detta sätt tidigare så skulle vi inte ha de problem med barn och ungdomar som vi har idag, avslutar Kerstin.

TRIVSAMMA KVÄLLAR I SVALBO

Någon söndagkväll i månaden inbjuds en författare eller annan intressant person som talare och bidragare till en trevlig samvaro.

10 dec Brittmarie Insulander kring temat JUL-TRADITIONER

21 jan Anders Pontén

11 feb Vivianne Liljeholm
"Kring trolldomsört
och häxsabbat"

11 mars Lola Näsman

Någon gång mars/april kommer förhoppningsvis Sara Lidman.

Kvällarna börjar 19.00 och kostar ca 50:- inkl kaffe m dopp. Ring och boka plats i god tid. Tel 0587-921 30.

MATBITEN

MOROTSKAKA

En lite annorlunda kaka med morötter, kanel och mjukostglasyr prövad och uppskattad av Byalagets kakprovarklubb. Obs att denna kaka ligger rätt i tiden: Gott om kostfibrer tack vare morötterna!

- 2 ägg
- 2 dl socker
- 2 dl vetemjöl
- 1 tsk bikarbonat
- 1 tsk kanel
- 1 tsk vanillinsocker
- 1 tsk bakpulver
- 0.5 dl matolja
- 3 dl rårivna morötter

Glasyr:

- 50 g mjukrörd Philadelphiaost (finns i vanliga livsmedelsaffärer i form av småpaket)
- 30 g mjukt margarin
- 2 dl florsöcker
- 1 tsk vanillinsocker
- ev 50 g rostad, flagad mandel till garnering

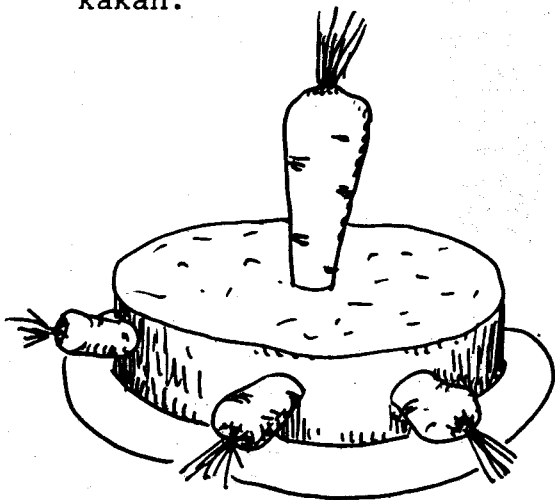
1. Vispa ägg och socker poröst.

2. Blanda torra ingredienserna samt häll dem i äggblandningen. Blanda i oljan och morötterna.

3. Häll smeten i rund, smord och bröad form på 1.5 l.

4. Gräddas i 125 grader, i ca 40 min.

5. Stjälp upp kakan och låt kallna. Blanda till glasyrren och bred över den kalla kakan.

SAMTAL MED INGEBORG SANDBERG OCH MARIT BJÖRKLUND

Ingeborg, dagens huvudperson

Möte med Ingeborg

Jag är jäktad. Det är den 29 september och kl tre ska jag vara i Solhaga i ett mycket bestämt ärende och jag är sent ute. Måste hinna då jag skjutit på tidpunkten en gång och här handlar det om två damer som går och väntar. Ett sedan lång tid planerat möte kan äntligen ta sin början. Så följ med oss tre ut till Järle denna soliga höstdag, jag lovar den blir intressant.

Jag ringer på och dörren öppnas. Där står Marit som jag haft telefonkontakt med och det är hon som tagit initiativet till detta möte med en omtalad släkting och mig. Det är Marits moster Ingeborg Sandberg, född Bruse, det här ska handla om och jag förstår när jag ser henne att nu får jag uppleva något ovanligt....

Framför mig står en spenslig kvinna, gammal visserligen, hon har nyss

fyllt nittio år, men med en spänst och hållning som vore hon femtio. Blicken är klar och vänlig och handslaget är fast.

- Hej Ingeborg, roligt att träffas.

Jag erfar snart att denna nittiåriga dam är lika väl bebehållen inuti som utanpå. Minnet är orubbat och rösten är klar och tydlig, något mörk kanske. Det visar sig att dessa båda sinnen hålls igång under eftermiddagen på ett enastående sätt. Det blir ett synnerligen intressant människoöde som spelas upp för mig.

Vi tar vägen över Närkes Kil till Järle och det uppskattas.

- Tänk, jag fantiserade igår om den här vägen, min barndoms väg som jag inte åkt på femti år.

Och trots denna långa tid så känner hon igen mycket utefter vägen, hus och de människor som en gång i tiden bott i dem. Själv bodde familjen några år i Klockhammar innan man flyttade till Järle 1909.

Till och med när vi tar genvägen vid Mogetorp in i skogen förbi Tegnergården, där vi gör ett kort uppehåll, så känns det mesta igen.

- Jasså, var Waldemar din släkting, hans barn kommer jag också ihåg, dottern heter väl Inga hon var vacker minns jag.

Inne i huset tittar vi på en del fotografier och Ingeborg känner igen mina övriga farbröder och far, trots den lilla kontakt hon haft med dem för så länge sedan. Enastående!

Så sitter vi till slut i den gamla stinsbostaden i Järle. Jag berättar för Ingeborg och Marit om stationens restaurering för några år sedan och alla aktiviteer som pågår här, bl a om den fritidsskola som bedrivs här större delen på året. Kerstin, Pia och Mia, våra fritidsledare, har dukat upp till kaffe och saft, sju barn vill ju också vara med och lyssna. Det är minsann inte var dag som en tant född på artonhundratalet kommer hit och berättar.

Och berätta, det kan tanten. Ofta är det med

orden, lite dröjande, -det var så här- som inleder varje sida i Ingeborgs händelserika liv. Och vi lyssnar.

Ingeborg föddes i Värmland i Frykeruds församling 1899 och kom efter några år till Klockhammar varifrån familjen flyttade till Järle och disponentvillan där. Året var 1909 och på Solhem bodde Ingeborg till 1928. Varför egentligen, blev det Järle?

- Det var så här. Mamma orkade inte med arbetet på gården i Klockhammar och då öppnades möjligheten för familjen att flytta till Järle och ta över torvfabriken där efter Adrian Giöbel som min morfar var bekant med. Morfar ägde 80 aktier som överläts till pappa som alltså blev ny disponent för bolaget

- Vi levererade mycket torv till lantmannaföreningar i Dalarna och Norrland. Jag kommer ihåg en dalgubbe som prisade torven och han sa till pappa: 'ja järleströ vill vi ha, för det är det allra bästa'

Glada flickor i alla åldrar

Jag försöker föra samtalet tillbaks till Ingeborg själv och frågar om skolgång och uppväxtår

- Det var så här. Första och andra klass gick jag i Blankhults skola och i Järle hade vi guvernant, vet barnen här vad det är för något. Tre år höll detta på och sedan, 1912, då jag var tolv år, åkte jag till England där jag bodde i tre år.

- Anledningen till englandsvistelsen var att Elsa Giöbels man Philip Oyler grundat en ideell rörelse, morsin school, som byggde på enkla vanor och vegetarisk kost. Denna livstil tilltalade mina föräldrar och det var nog nyttigt för mig också att

få lite djupare kunskaper om dessa saker. För säkerhets skull skickade mamma med mig ett kilo smör om maten skulle vara alltför enkel. Jag arbetade på ett av vilohemmen som låg i Eastbourne och det var ganska jobbigt. 1915 var jag åter i Järle.

- Men vad hände sedan i Järle, du är väl nu sexton år och ni hade väl rätt så roligt också. Vad hände på stationen?

Då berättar Ingeborg om hur hon och de andra ungdomarna brukade springa till bönhuset i Fingerboda och ha spektakel för sig, som mamman hade uttryckt det. Och så dansades det, både på dansbanan nere vid ån och minsann, på Betania, som på den tiden var en allmän samlingsplats i byn. Huset kallades rätt och slätt för "lokalen". Det dansades också, i mer vuxen ålder, på Nora stadshotell som arrangerade baler. Det var nog en rätt bekymmersfri och roligt tid i Järle för fröken Bruse.

Ingeborg fortsätter sin berättelse i nästa nummer.

Då handlar det om den första kärleken, familjen, livsinställning och om Ingeborgs tro. Följ med då.

Gösta Tegner

*TACK Åke Hassberg, Nora för lånet av din fina samling av gamla vykort från Järle! De har hängt i Stationen i sommar och blivit mycket uppskattade.
Järle Byalag*

Valberedningen har nu börjat sitt arbete inför årsmötet. Byalaget verkar fortfarande för att vi i bygden ska ha det bra, vackert och roligt - för god livskvalitet med andra ord. Tänk igenom vad du har lust att syssla med vare sig du vill göra en stor eller liten insats och hör av dig till Gösta Tegner, 019-14 47 39.

SKÄNKES

Vill Du ha en handsmidd VEVAXEL till SLIPSTEN?

SÄLJES

LOCKLÄKT till fasadpanel.
17x35 mm, 300 m, 1:75 kr per meter.

Ring Ingemar, 0587-502 80.

Omkring 1910 for söderhavshövdingen Tuiavii till Europa. Hans observationer av den europeiska livsstilen finns samlade i boken "Papalagi - den vite mannen". Vi citerar ur hans noteringar om stadsbor (=bor i "stendalar") och landsborna. Kanske känns något igen än idag?

"I byarna bor andra människor med andra sinnen än de i staden. De kallas lantmänniskor. De har grövre händer och smutsigare höftskynken än stendalsmänniskorna, fast de har mycket mer att äta än de i staden. Men själva tror de inte det och de avundas dem som de kallar lättingar, därför att dessa inte vänder på jorden och tar upp och stoppar ner frukt i den.

De lever i fiendskap med dem, för de måste ge dem föda från sitt land; de måste plocka ned frukten som stendalsmänniskan äter, de måste vakta och föda upp boskapen tills den blir fet, och ge honom hälften av den också.

Hur som haver, de är svårt betungade med att driva upp mat åt alla

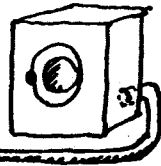
dalmänniskor, och de kan inte förstå varför dessa ska bära vackrare höftskynken än de själva, och varför de ska ha finare vita händer och inte behöva svettas väldeliga i solen och frysa svårt i regnet som lantmänniskan gör.

Stendalsmänniskan bryr sig dock mycket litet om det här. Han är övertygad om att han har större rättigheter än lantmänniskan och att hans verk är mer värt än det att lägga frukt i jorden och lyfta upp den.

Men den här tvedräkten mellan de båda sidorna är inte sådan att det blir krig mellan dem. I allmänhet tycker papalagi, vare sig han bor bland stenen eller på landet, att allt är gott som det är.

Lantmänniskan beundrar stendalsmänniskans rike när han får komma dit, och stendalsmänniskan sjunger och kvittrar i högan sky när han får dra fram genom lantmänniskornas byar. Dalmänniskan låter lantmänniskan göra svinen feta på oäkta väg, och lantmänniskan låter dalmänniskan bygga och älska sina stenkistor(=flervåningshus)."

LANDSBYGDSAVLOPP OCH TVÄTTMEDEL

Miljöengagerade personer talade i årtal för att oblekt skrivpapper m m skulle kunna gå att köpa. De möttes med negativa svar av industrin. Men när efterfrågan steg blev oblekta pappersvaror plötsligt möjliga. Senaste året har vi kunnat köpa oblekta blöjor, pappersnäsdukar, bakformar, melittapåsar mm. Förbrukningen av blekt papper har minskat i Sverige. Tyvärr inte produktionen av det därför att utlandets konsumentopinion ännu inte är lika stark.

Exemplet visar att vi konsumenter genom mycket små ändringar av vår konsumtion har stora möjligheter att minska föroreningen av naturen.

Möjligheten gäller även för landsbygdsbon, även om omständigheterna är delvis annorlunda. Vi omfattas inte av pappersinsamlingar som är ett kommunalt ansvar i tätorter.

Byalaget har under många år fått hjälp av kommunen med en årlig tidningsinsamling, vanligen i maj. Den kommer vi att fortsätta med.

I våras skulle containern även kompletteras med en

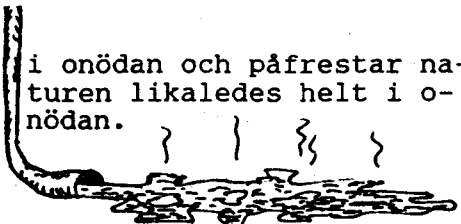
glasinsamlingsklocka, men det misslyckades. Vi räknar med att lyckas med det i vår.

Vi fortsätter miljöverksamheten med en artikelserie. Detta nummers artikel handlar om tvättmedel. I tätorten renas - för stora summor - avloppet från fosfater. På landsbygden går våra avlopp delvis orenade ut i naturen.

Om inte kommunens reningsverk tänker åt oss - ja, då får vi själva tänka på vad vi släpper ut.

Eftersom Byabladets redaktion är för liten för att bedriva egen källforskning i alla frågor hämtar vi uppgifter från andra. Denna gång har vi hämtat en del uppgifter ur en artikelserie i Dagens Nyheter.

Tvättmedel är en av de kemikalier som hushållen konsumerar mycket av. Man räknar med att svenska hushåll förbrukar över 50.000 ton tvättmedel per år. I vår renlighetsiver överdoserar vi c:a 10.000 ton per år! Tvättmedel till ett värde av c:a 100 miljoner sköljs ut i avloppen helt

i onödan och påfrestar naturen likaledes helt i onödan.

De råd som ges av dem som skaffat sig en samlad bild av problemen med tvättmedel är tre:

1. Tvätta inte i onödan. (Handen på hjärtat - har det inte i många fall blivit lättare att slänga kläderna i tvättkorgen i stället för att vädra dem?)

2. Överdosera inte tvättmedlet. Kontrollera vattnets hårdhet där du bor. (Många tror att lite mer tvättmedel ska få tvätten ännu renare. Faktum är att vattnet i maskinen kan bara tillgodogöra sig en viss mängd tvättmedel. Överskottet går bara direkt ut i avloppet. Rätt mängd beror på vattnets hårdhet. Hårdare vatten kräver mer tvättmedel. Sannolikt är Järlebygdens vatten inte hårda.)

3. Välj miljövänligare tvättmedel, utan onödiga tillsatser, för merparten av tvätten. Använd de miljöskadligare alltvättmedlen endast då de behövs.

De alltvättmedel de flesta av oss använder idag till all tvätt är utvecklade för att klara riktigt hårt smutsad tvätt i de hårdaste vatten. I verkligheten tvättar vi oftast lätt smutsad tvätt i mjukt vatten.

Såväl Domus som ICA lanserar nu i höst nya miljövänligare tvättmedel. I färghandeln finns G-serien och vissa hälsokosthandlare har också ett sortiment.

• • •

I tvättsammanhang kan man även spara energi genom att

1. Tvätta med full maskin

2. Prova med lägre tvätttemperatur.

3. Torka så många tvättar som möjligt utan torktumlare/torkskåp. Kanske kan inköp av något/några plagg extra medföra att hushållet mer sällan står under press att snabbt tvätta och torka.

BYABLADETS REDAKTION

Peter Ekström, ansv. utgivare

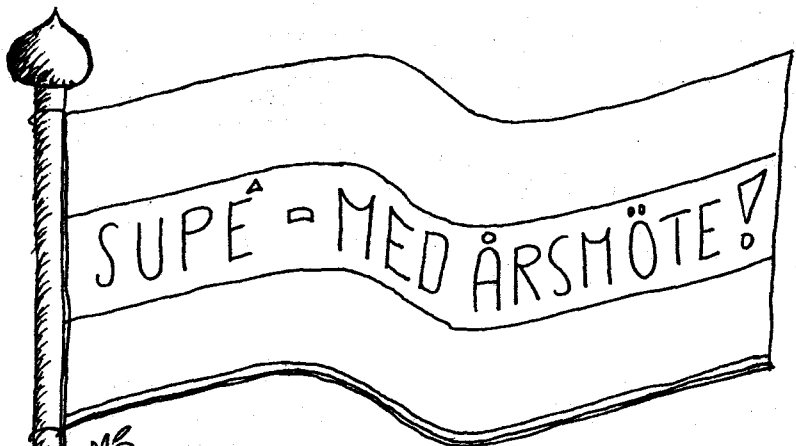
Mats Svensson ansv. alltiallo

Berit Bergman - " - "

Adam Bergman, ansv. distrib.

Karin Bergman, - " - "

Tel. 0587-502 80

LÖRDAGEN DEN 27 JAN 1990
KL 18.30 I MOGETORPS
VÄLKÄNDA VARMT VÄL-
KOMNANDE VÄRD SHUS .

VI ÄTER GOD MAT OCH
DRICKER KAFFE FÖR ATT
FIRA DET GANGNA VERKSAM-
HETSÅRET . SOM VANLIGT
BJUDS DET ÄVEN PÅ UNDER-
HÅLLNING .

.....DAGORDNING M M KOM-
MER SENARE PER FLYGBLAD .

Anmäl dig till Gösta Tegner, 019-14 47 39
eller Lars Carlsson, 0587-502 80.

PS. Du betalar endast 50:-. Byalaget sponsrar
festen med mer än så.

PPS. Orolig för att Du ska "åka på" något
uppdrag om Du går dit? Lugn! Valberedning-
en kommer att ha sitt arbete klart i förväg.